



OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Lukiokoulutuksen laatustrategia

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:43

Lukiokoulutuksen laatustrategia

Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-263-809-0

ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Lukiokoulutuksen laatustrategia

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:43		Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Yhteisötekijä	Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman seurantaryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	31

Tiivistelmä

Lukiokoulutuksen laatustrategia 2030 määrittää lukiokoulutuksen laadunhallinnalle sekä sen johtamiselle valtakunnalliset ja yhdensuuntaiset periaatteet. Tavoitteena on vahvistaa lukiokoulutuksen korkeaa laatua ja tasalaatuisuutta sekä ohjata koulutuksen järjestäjiä jatkuvaan laadunhallintaan ja toiminnan kehittämiseen. Laatustrategia on tarkoitettu pitkäjänteisen laadun kehittämisen työvälineeksi koulutuksen järjestäjille ja niiden henkilöstölle sekä lukiokoulutuksen sidosryhmäyhteistyölle.

Laatustrategia toimii koulutuksen järjestäjän tukena laadun ja laadunhallinnan kehittämisessä. Lukiokoulutuksen järjestäjä vastaa laatustrategian toimeenpanosta ja toteuttamisen tavoista lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden määrittämässä viitekehyksessä ja alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Paikallinen laatutyö kiinnittyy jo tehtyyn laatutyöhön ja toimintaa ohjaaviin dokumentteihin. Lukiokoulutuksen laatustrategia rakentuu neljälle laatutekijälle, jotka ovat laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus. Laatutekijöihin liittyvien prosessien jatkuvan kehittämisen kautta lukiokoulutusta kehitetään pitkäjänteisesti ja tietoperustaisesti.

Asiasanat koulutus, laatustrategia, lukiokoulutus, laatu järjestelmät, laatutyö, kehittäminen

ISBN PDF 978-952-263-809-0

Asianumero VN/5061/2021

ISSN PDF 1799-0351

Hankenumero OKM027:00/2021

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-809-0>

Kvalitetsstrategi för gymnasieutbildningen

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2022:43	Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Utarbetad av	Uppföljningsgruppen för programmet för kvaliteten på och tillgången till gymnasieutbildning	
Språk	Sidantal	31
Finska		

Sammanfattning

Kvalitetsstrategin för gymnasieutbildningen 2030 fastställer riksomfattande och enhetliga principer för kvalitetsledningen inom gymnasieutbildningen och styrningen av kvalitetsledningen. Målet är att stärka gymnasieutbildningens höga och jämna kvalitet och att styra utbildningsanordnarna till kontinuerlig kvalitetsledning och utveckling av verksamheten. Kvalitetsstrategin är avsedd som ett verktyg för utbildningsanordnarna och personalen hos dem när det gäller långsiktig kvalitetsutveckling samt för samarbete med intressentgrupper inom gymnasieutbildningen.

Kvalitetsstrategin stöder utbildningsanordnarna i utvecklingen av kvaliteten och kvalitetsledningen. Anordnarna av gymnasieutbildning ansvarar för verkställandet av kvalitetsstrategin och för sätten att genomföra den inom ramen för lagstiftningen och grunderna för läroplanen och i en ständigt föränderlig verksamhetsmiljö. Det lokala kvalitetsarbetet anknyter till kvalitetsarbete som redan utförts och till dokument som styr verksamheten. Kvalitetsstrategin för gymnasieutbildningen bygger på fyra kvalitetsfaktorer: högklassigt lärande, välbefinnande och delaktighet, en verksamhetskultur stadd i utveckling samt gymnasieutbildningens tillgänglighet. Kontinuerlig utveckling av processerna kring kvalitetsfaktorerna bidrar till långsiktig och kunskapsbaserad utveckling av gymnasieutbildningen.

Nyckelord utbildning, kvalitetsstrategi, gymnasieutbildning, kvalitetssystem, kvalitetsarbete, utveckling

ISBN PDF	978-952-263-809-0	ISSN PDF	1799-0351
Ärendenummer	VN/5061/2021	Projektnummer	OKM027:00/2021

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-809-0>

Quality Strategy for General Upper Secondary Education

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2022:43	Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture	-
Group author	Monitoring group for the action plan for quality and accessibility in general upper secondary	
Language	Finnish	Pages 31

Abstract

The Quality Strategy for General Upper Secondary Education 2030 defines national principles of a congruous kind for quality management and leadership in general upper secondary education. The objective is to reinforce the quality and uniformity of quality in general upper secondary education and to encourage education providers to pursue continuous quality management and develop their operations. The quality strategy is intended as a tool for education providers and their staff and for cooperation with stakeholders in general upper secondary education with a view to developing quality in the long-term.

The strategy supports education providers in developing quality and quality management. The providers of general upper secondary education are responsible for implementing and putting the strategy into practice within the framework of legislation and the national core curriculum and in an ever-changing operating environment. Quality work at the local level ties in with existing quality work and with documents that guide the activities. The strategy builds on four quality factors: high-quality learning, wellbeing and inclusion, evolving operating practices and procedures, and accessibility in general upper secondary education. By continuously developing quality-related processes, general upper secondary education can evolve in a long-term and knowledge-based way.

Keywords education, quality strategy, general upper secondary education, quality systems, quality work, development

ISBN PDF	978-952-263-809-0	ISSN PDF	1799-0351
Reference number	VN/5061/2021	Project number	OKM027:00/2021

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-809-0>

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Visio lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutuksen laadunhallinnasta	9
3	Laadunhallinta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä	10
4	Keskeiset toimijat	11
5	Toimintaympäristön kuvaus	13
	5.1 Koulutusjärjestelmän kokonaisuus.....	13
	5.2 Väestökehitys.....	14
	5.3 Muuttuvat osaamistarpeet	14
	5.4 Digitalisaatio.....	15
	5.5 Opiskelijan hyvinvointi.....	17
6	Lukiokoulutuksen laatutekijät	19
	6.1 Laadukas oppiminen.....	19
	6.2 Hyvinvointi ja osallisuus	21
	6.3 Kehittyvä toimintakulttuuri	23
	6.4 Saavutettava lukiokoulutus	24
7	Laatustrategian toteuttamisesta	26
LIITE	28

1 Johdanto

Lukiokoulutuksen laatustrategia 2030 määrittää lukiokoulutuksen laadunhallinnalle sekä sen johtamiselle valtakunnalliset ja yhdensuuntaiset periaatteet. Tavoitteena on vahvistaa lukiokoulutuksen korkeaa laatua ja tasalaatuisuutta sekä ohjata koulutuksen järjestäjiä jatkuvaan laadunhallintaan ja toiminnan kehittämiseen. Laatustrategia on tarkoitettu pitkäjänteisen laadun kehittämisen työväliseksi koulutuksen järjestäjille ja niiden henkilöstölle sekä lukiokoulutuksen sidosryhmäyhteistyölle.

Lukiolain mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämänsä koulutuksen laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta kehittämisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antaamansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua säännöllisesti ulkopuoliseen toimintansa ja laadunhallintajärjestelmiensä arviointiin. Koulutuksen järjestäjän tulee myös julkistaa järjestämiensä arviointien keskeiset tulokset, joissa hyödynnetään monipuolisesti luotettavia tilastotietoja ja palautteita. Lainsäädäntö tai lukiokoulutuksen laatustrategia ei tarkemmin määritä laadunhallinnan menetelmiä tai suuntaviivoja.

Laatustrategia toimii koulutuksen järjestäjän tukena laadun ja laadunhallinnan kehittämisessä. Lukiokoulutuksen järjestäjä vastaa laatustrategian toimeenpanosta ja toteuttamisen tavoista lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden määrittämässä viitekehyksessä ja alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Koulutuksen järjestäjä, yhteistyössä opiskelijoiden ja henkilöstön sekä sidosryhmien kanssa, tunnistaa parhaiten toimintaansa tukevat laadunhallinnan toimintamallit ja menettelytavat sekä varmistaa niiden mukaisen toiminnan, seurannan ja arvioinnin. Paikallinen laatutyö kiinnittyy jo tehtyyn laatutyöhön ja toimintaa ohjaaviin dokumentteihin.

Laatustrategian keskiössä on opiskelijan oppimisen ja osaamisen vahvistaminen sekä lukioyhteisön hyvinvointi ottaen huomioon kestävä kehitys ja ihmisoikeudet periaatteet. Tämä arvovalinta perustuu lukiokoulutuksen tehtävään opiskelijan kasvun ja oppimisen tukemisessa. Tähän valintaan perustuen laatustrategia rakentuu neljälle keskeiselle laatutekijälle, jotka ovat laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus. Laatutekijöihin liittyvien prosessien jatkuvan kehittämisen kautta lukiokoulutusta kehitetään pitkäjänteisesti ja tietoperustaisesti. Näin laatustrategia tukee lukiokoulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista ja osaamista kehitetään suunnitelmallisesti.

Lukion laatustrategian tavoitteena on luoda yhdensuuntaiset periaatteet ja suuntaviivat lukiokoulutuksen eri toimijoiden laadunhallinnalle ja sen johtamiselle. Laatustrategian avulla tuetaan valtakunnallisella tasolla lukiokoulutuksen järjestäjien systemaattista jatkuvaa laadun kehittämistä. Se pohjautuu kehittävän arvioinnin periaatteisiin kuten lukioyhteisön osallistamiseen, toimijoiden väliseen luottamukseen sekä toiminnan läpinäkyvyyteen, ja sitä arvioidaan kehittävän arvioinnin periaatteiden mukaisesti.

Lukiokoulutuksen laatustrategia on osa koulutuksen valtakunnallista ja paikallista informaatio-ohjausta ja tiedolla johtamista. Se tukee lukiokoulutuksen eri toimijoiden ja sidosryhmien välistä tavoitteellista vuoropuhelua sekä yhteistä laadun kehittämistä ja sen hallintaa. Laatustrategia on johtamisen, ohjauksen ja kehittämisen tuki verkostoituneessa ja kansainvälistyvässä lukiokoulutuksen kentässä.

2 Visio lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutuksen laadunhallinnasta

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Sen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Lukiokoulutus kehittää opiskelijan jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksia sekä mahdollistaa jatkuvan oppimisen.

Laadunhallinta tukee lukiokoulutuksen tehtävän toteuttamista. Vuoteen 2030 mennessä lukiokoulutuksen laadunhallinta on systemaattista, vakiintunutta ja tietoperustaista toimintaa, jolla on yhteisesti sovitut tavoitteet. Laatustrategian linjaukset viitoittavat suuntaa lukiokoulutuksen paikalliselle kehittämiselle opetuskielestä riippumatta. Laadunhallinnan toimivat prosessit vahvistavat laajaa yleissivistystä ja laadukasta oppimista. Sen avulla parannetaan lukiokoulutuksen saavutettavuutta, koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, opiskelijälähtöisyyttä, hyvinvointia ja toimintakulttuurin kehittämistä.

3 Laadunhallinta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Suomalaisen koulutuksen laadunhallinta on siirtynyt viime vuosikymmenien aikana koulutuksen järjestäjien itsearviointia painottavaan suuntaan. Laadunhallintaa tarkastellaan kokonaisuutena, jossa erityisesti laatua varmistavilla toimintatavoilla ja prosesseilla on keskeinen painotus. Suomalaisessa laatuajattelussa leimallista on laadun jatkuva parantamisen sekä suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen jatkumo, jossa kerättyä tietoa hyödynnetään monipuolisesti toiminnan kehittämiseksi.

Koulutuksen järjestäjäkohtaista indikaattori- ja palautetietoa hyödynnetään itsearvioinnin ja seurannan välineenä sekä sisäisessä että ulkoisessa sidosryhmätyöskentelyssä. Suomalainen laatuajattelu pohjautuu osallistavalle toimintakulttuurille sekä osallisuuden mahdollistamiselle. Laadunhallinta edellyttää kuitenkin selkeää johtamisjärjestelmää, jossa vastuut, rakenteet ja prosessit ovat kuvattu. Lainsäädäntö, opetussuunnitelman perusteet sekä toimintaa ohjaavat strategiat määrittävät laadunhallinnan tavoitteet kansallisella tasolla.

Koulutuksen laatuajattelun kehittäminen on ollut eri tahtista. Lisäksi koulutuksen järjestäjien laatuajattelulla on usein kytkentöjä muiden organisaatioiden laatuajatteluun, mikä heijastuu laadun hallintaan.

4 Keskeiset toimijat

Koulutuksen laatu rakentuu toimijoiden yhteistyönä. Koulutuksen järjestäjällä on erityinen vastuu järjestämänsä koulutuksen laadusta, sen arvioinnista ja kehittämisestä. Lukiokoulutusta järjestävät kunnat, kuntayhtymät, valtio, yksityiset toimijat sekä yliopistot. Oppilaitostasolla koko oppilaitosyhteisö ja koulutuksen sidosryhmät osallistuvat laatutyöhön ja laadun jatkuvaan kehittämiseen. Opetushallinnon toimijat (opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Ylioppilastutkintolautakunta ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) ohjaavat ja tukevat työnjakonsa mukaisesti lukiokoulutuksen laatua ja laadunhallintaa yhdessä toimien.

Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset: vastaavat koulutuksesta ja sen toiminnan laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta parantamisesta, arvioivat toimintaa ja sen laatua, osallistuvat toiminnan ja laadunhallintajärjestelmien ulkoiseen arviointiin, hyödyntävät seuranta- ja arviointitietoa.

Henkilöstö: vastaa laadukkaasta opetuksen ja sen tukipalvelujen toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Henkilöstöön kuuluvat opetusalan johtajat ja rehtorit sekä koulunjohtajat, opettajat, opinto-ohjaajat, opiskelijahuollon henkilöstö sekä muu oppilaitoksen henkilöstö.

Opiskelijat: osallistuvat laadun ja laadunhallinnan kehittämiseen / koulutuksen kehittämiseen ja antavat palautetta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: ohjaa, rahoittaa ja seuraa, laatii strategiset linjaukset sekä valmistelee lainsäädännön. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa lukiokoulutuksen laadunhallinnan kokonaisuudesta sekä sen strategisesta ohjauksesta ja kehittämisestä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Opetushallitus: vastaa opetussuunnitelman perusteista, niiden toimeenpanon tuesta sekä ohjauksesta, joka tukee koulutuksen järjestäjiä laadunhallinnassa mm. tuottamalla ja levittämällä lukiokoulutusta koskevaa tietoa sekä rahoittamalla laatu- ja saavutettavuusohjelman mukaisia kehittämishankkeita.

Ylioppilastutkintolautakunta: valmistelee ja toteuttaa ylioppilastutkinnon kokeet, luovuttaa tilastoja laadunhallinnan tueksi. Ylioppilastutkinnon kokeet mittaavat opetussuunnitelman mukaisten tietojen ja taitojen saavuttamista.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus: tuottaa arviointitietoa lukiokoulutuksen laadun kehittämisen ja päätöksenteon tarpeisiin sekä tukee koulutuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi lukio-koulutusta toteuttamalla teema- ja järjestelmäarviointeja sekä laadunhallintajärjestelmien ulkoisia arviointeja.

Sidosryhmät ja kumppanuudet: Lukiokoulutuksen järjestäjä kokoaa keskeisimmät sidosryhmät, joiden kanssa ne toimivat, esimerkiksi huoltajat, opiskeluhuollosta vastaavat henkilöt, lähiperuskoulut, muut lukiot, ammatilliset oppilaitokset, korkeakoulut, koulutusalan yritykset, työelämä, kansalaisjärjestöt, yhdistykset, seurakunnat ja muut katsomusyhteisöt sekä kansainväliset toimijat.

5 Toimintaympäristön kuvaus

Suomalainen koulutusjärjestelmä ja lukiokoulutus sen osana tulee muuttumaan, kun ympäröivä yhteiskunta ja sen tarpeet muuttuvat. Muutoksen taustalla ovat koko ihmiskuntaa koskevat ilmastonmuutos ja luontokato sekä toisaalta uusia mahdollisuuksia luova digitalisaatio. Koulutuksen on vastattava yhä uusiin koulutustarpeisiin. Suomen väestökehitys ja sen vaikutukset julkiseen talouteen puolestaan muuttavat nykyisten koulutuksen järjestäjien toimintaedellytyksiä, sekä vaikuttavat koulutuksen saavutettavuuteen. Yhteistyö ja verkostomainen toiminta tulevat yhä tärkeämmiksi toimintatavoiksi yhteiskunnan eri osa-alueilla. Jatkuvasti muuttuva toiminta- ja turvallisuusympäristö haastaa koulutuksen järjestäjiä vahvistamaan toiminnallaan yksilöiden ja yhteisön kykyä kohdata muutoksia.

5.1 Koulutusjärjestelmän kokonaisuus

Toisen asteen yleissivistävänä koulutuksena lukiokoulutus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Lukiokoulutuksella on merkittävä rooli osana yleissivistävän koulutuksen jatkumoa. Lukiokoulutuksen ja perusopetuksen yhteys näkyy myös yhteisinä opettajaresursseina ja tiloina erityisesti harvaan asutuilla alueilla.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus vastaavat omalta osaltaan laajennetun oppivelvollisuuden toteutumisesta. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä nuorilla on asuinpaikastaan tai taustastaan riippumatta entistä paremmat mahdollisuudet toisen asteen tutkinnon suorittamiseen ja siten hyvät eväät elämässä, jatko-opinnoissa ja työssä pärjäämiseksi.

Toisen asteen yleissivistävänä koulutuksena lukiokoulutus vastaa myös aikuisväestön sivistyksellisiin ja osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Aikuisille tarkoitettu lukiokoulutus sekä lukion aineopinnot ovat osa jatkuvan oppimisen systeemistä kokonaisuutta. Jatkuvan oppimisen uudistuksella vastataan läpi elämän jatkuvaan tarpeeseen kehittää ja uudistaa omaa osaamista niin, että kaikilla on merkityksellisen elämän edellyttämät tiedot, taidot ja osaaminen.

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyön

tiivistämisen tavoitteena on muun muassa tukea ylioppilaiden siirtymää korkeakoulutukseen ja edelleen työelämään. Korkeakoulujen kulloisetkin opiskelijavalintamenettelyt heijastuvat lukio-opintoihin ja ylioppilastutkintoon.

5.2 Väestökehitys

Väestökehitys haastaa koulutuksen järjestämisen koko maassa. Valtakunnallisesti koulutuksen määrällinen tarve vähenee, kun lasten ja nuorten ikäluokat pienenevät merkittävästi seuraavan 20 vuoden aikana. Useissa maakunnissa ikäluokat ovat vuonna 2040 ainoastaan 60–70 prosenttia 2020-luvun tasosta. Ainoastaan Uudellamaalla nuorten määrä säilyy lähes ennallaan. Valtakunnallisesti tarkasteltuna nuorten ikäluokat vielä kasvavat 2020-luvulla, mutta sen jälkeen ne pienenevät erittäin nopeasti.

Väestökehitys on huomioitava lukiokoulutuksen järjestämisen suunnittelussa. Ikäluokkien pieneneminen tapahtuu eritahtisesti eri osissa Suomea sekä eri kieliryhmissä. Lukioikäisten määrän vähentyminen on todellisuutta jo nyt monilla alueilla. Lisäksi maakuntien sisällä tapahtuu eriytymiskehitystä siten, että seutukuntien keskuskuntien väestökehitys poikkeaa usein maakunnan muista osista, koska maan sisäinen muuttoliike ja maahanmuutto suuntautuvat kaupunkiin.

Vieraskielisen väestön määrän kasvaminen vaikuttaa myös lukiokoulutuksen järjestämiseen. Väestön moninaistuminen ja monikielisyys vaikuttavat monin tavoin koulutusjärjestelmään, erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa. Väestöennusteen mukaan pääkaupunkiseudulla vieraskielisten osuus varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa kasvaa yli 25 prosenttiin, mikä näkyy viiveellä toisen asteen koulutuksen opiskelijoissa. On kuitenkin huomioitava, että maahanmuuttotaustaisia henkilöitä asuu lähes jokaisessa kunnassa. Lisäksi Suomessa oleskelee kymmeniä tuhansia kansainvälisiä opiskelijoita ja työntekijöitä, joilla on määräaikainen oleskelulupa.

Väestökehityksen aiheuttamiin määrällisiin ja laadullisiin haasteisiin voidaan vastata koulutuksen järjestäjien välisellä yhteistyöllä lukiokoulutuksen sisällä sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi digitalisaation nykyistä laajempi ja systemaattisempi hyödyntäminen koulutuksen järjestämisessä tarjoaa mahdollisuuksia lukiokoulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi.

5.3 Muuttuvat osaamistarpeet

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen muuttuu nopeasti. Osaamiselta edellytetään myös aikaisempaa enemmän. Opetushallituksen ennakoitietojen mukaan yli

puolella avautuvista työpaikoista ja jopa 80 prosentissa kokonaan uusista työpaikoista tullaan edellyttämään korkeakoulutasoista osaamista. Samalla geneeristen taitojen, esimerkiksi itseohjautuvuus- ja tiedonhankintataitojen, ongelmanratkaisukyvyyn, kriittisen lukutaidon ja laaja-alaisen yleissivistyksen merkitys kasvaa entisestään. Lisäksi tärkeiksi osaamisiksi nousevat ihmissuhde- ja kielitaidot sekä monipuolisen hyvinvoinnin ylläpitäminen.

Osaamishaasteeseen vastaamiseksi Suomi on asettanut tavoitteeksi, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25–34-vuotiaiden ikäluokasta on 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tämä korostaa lukiokoulutuksen merkitystä nuorten jatko-opintovalmiuksien varmistamisessa. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön yhtenä tavoitteena on mahdollistaa lukio-opintojen tai ylioppilastutkinnon suorittaminen ammatillisen tutkinnon rinnalla, ja siten osaltaan vahvistaa osaamista jatko-opinnoissa ja työelämässä.

Tulevaisuuden yleissivistys rakentuu laaja-alaiselle osaamiselle, jossa ilmiötä tarkastellaan sosiaalisen, ekologisen, kulttuurisen ja taloudellisesti kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Lukiokoulutuksen arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle. Laaja-alaisella osaamisella on lukiokoulutusta eheyttävä tehtävä. Sen osa-alueet muodostavat lukion oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Lukiokoulutuksessa tulee huomioida myös oppilaitoksen ulkopuolella, kuten harrastustoiminnan kautta, hankittu osaaminen.

Globaalit haasteet, kuten turvallisuus, ilmastonmuutos ja luontokato, edellyttävät myös uudenlaista, entistä korkeampaa, laaja-alaisempaa ja monitieteisempää osaamista. Lisäksi tieteen ja teknologian kehitys sekä kulttuurin tuntemus heijastuvat koulutuksen sisältöihin.

5.4 Digitalisaatio

Digitalisaatio muuttaa kaikkia yhteiskunnan osa-alueita. Ilmiönä se yhdistyy eri yhteiskunnan palveluihin, työelämän rakenteisiin, osaamistarpeisiin, työn sisältöihin sekä vapaa-ajanviettopoihin. Muutokset heijastuvat myös lukiokoulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä tapoihin järjestää opetusta ja koulutusta.

Teknologinen kehitys luo uusia mahdollisuuksia ja haasteita koulutuksen ja opetuksen järjestämiseen. Digitalisaation tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää syvälistä ymmärrystä pedagogiikasta ja oppimisen prosesseista. Koulutuksen digitalisaatiota kehitetään kokonaisuutena ja se edellyttää tiedolla johtamisen sekä erilaisten digikyvykkyyksien kehittämistä ja laadunhallintaa. Opetusta ja oppimisympäristöjen suunnittelua koskevien ratkaisujen tulee olla pedagogisesti perusteltuja. Koulutuksen digitaalisen

infrastruktuurin lisäksi kyse on uudenlaisista oppimisympäristöistä, palveluista ja oppimateriaaleista sekä näiden vaatimasta pedagogisesta ja teknologisesta osaamisesta ja näkemysellisyydestä. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on varmistaa myös tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvien käytänteiden ajantasaisuus ja luotettavuus.

Käytössä olevien sähköisen ylioppilastutkinnon ja sähköisten oppimateriaalien lisäksi uusien teknologioiden käyttöönotto mahdollistaa muun muassa uusien pedagogisten innovaatioiden sekä opiskelu- ja oppimisympäristöjen hyödyntämisen verkostoituneessa ja globaalissa maailmassa. Uudet teknologiat, tekoälyn ja oppimisanalytiikan hyödyntäminen tekevät mahdolliseksi oppijoiden yksilöllisten oppimisprosessien näkyväksi tekemisen ja tukemisen, mutta samalla ne mahdollistavat entistä laajemman yhteisöllisen oppimisen.

Digitalisaatio tuottaa työkaluja myös opiskelijoiden ohjaukseen sekä hyvinvoinnin tukemiseen. Teknologinen kehitys luo mahdollisuuksia oppimis- ja ohjausjärjestelyjen monipuolistamiseen ja samalla haastaa se toiminnan uudelleen pedagogiseen muotoiluun (mm. arviointi, ohjaus, tuki). Uudet vuorovaikutuskanavat ja -tavat näkyvät ja vaikuttavat sekä opetushenkilöstön että opiskelijoiden arjessa.

Teknologinen kehitys ja sen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen monipuolistavat koulutuksen järjestämisen tapoja ja avaavat uudenlaisia mahdollisuuksia myös eri koulutussektoreiden ja -asteiden välisen yhteistyöhön, jatkuvaan oppimiseen sekä kansainväliseen toimintaan. Yhteistyö ja digitalisaation hyödyntäminen vahvistavat lukiokoulutuksen saavutettavuutta ja saatavuutta toimintaympäristön muutoksessa. Tulevat toimintaympäristön muutokset tulevat haastamaan koulutuksen järjestäjien kykyä tarjota tarpeelliset oppimisympäristöt ja -ratkaisut itse. Tulevaisuudessa uusien toimintamallien ja yhteistyön kehittäminen eri koulutussektoreiden ja -asteiden välillä tuleekin olemaan suuremmissa roolissa. Lukion laatutyöllä pyritään vastaamaan sekä digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin että haasteisiin. Teknologian nopea kehittyminen voi tuottaa koulutussektorille mahdollisuuksia, joita emme vielä osaa ennakoida (esim. eKampukset).

Digitaalisia koulutuspalveluita kehitettäessä on huomioitava opiskelijoiden erityistarpeet. Koulutuksen digitaalisesta saavutettavuudesta voivat hyötyä kaikki opiskelijat, mutta erityisen tärkeää se on opiskelijoille, joilla on jokin oppimisvaikeus, vamma tai sairaus. Kun saavutettavuus on huomioitu mahdollisimman hyvin, erilaiset opiskelijat voivat käyttää itsenäisesti koulutuksen digitaalisia palveluita sekä osallistua opetukseen ja muuhun toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Digitaaliset ratkaisut antavat mahdollisuuden joustavaan opiskeluun ja itsensä kehittämiseen muuttuvissa elämäntilanteissa, jolloin voi olla tarpeen irtaantua aikaan ja paikkaan sidotusta opiskelusta. Opiskelija voi opiskella joustavasti oman jaksamisen, aikataulujen ja työtilanteen mukaan etä- tai verkko-opetuksen mahdollisuuksia hyödyntäen.

Digitalisaation laajamittainen ja tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää lukio-koulutuksen toimintatapojen kehittämistä ja uudistamista sekä henkilöstön osaamisen systemaattista kehittämistä. Laadukkaat oppisisällöt, käyttäjäystävälliset välineet sekä tietoturvalliset alustat, joilla noudatetaan tietosuojasääntöjä ja eettisiä normeja, vaativat kyvykkäät organisaatiot ja osaavan henkilökunnan niiden toteuttamiseen. Digitaalisten ratkaisujen kehittämisessä ja laadunhallinnassa digitaalisesti osaava johto, opettajat ja muu henkilöstö ovat kriittinen tekijä. Erityisen tärkeää on varmistaa opetushenkilöstön digipedagoginen osaaminen ja sen systemaattinen kehittäminen. Koulutuksen järjestäjiltä edellytetään kykyä ennakoida ja strategisesti kehittää toimintaansa digitaalisessa toimintaympäristössä. Digitalisaatio lisää mahdollisuuksia tietoon perustuvaan toiminnan kehittämiseen ja vahvaan tietojohdantamiseen.

5.5 Opiskelijan hyvinvointi

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen oppimis- ja opiskelu-ympäristöön. Valtaosa lukiolaisista on lukiolaisbarometrin (2022) mukaan tyytyväisiä lukiossa saamaansa opetukseen ja ohjaukseen sekä arviointiin. Lisäksi he kokevat voivansa vaikuttaa lukionsa asioihin, kuten opetukseen ja viihtyisyyteen. Myös oppilaitoksen tilat, välineet ja oppimateriaalit ovat opiskelijoiden mielestä hyvätasoisia. THL:n kouluterveyskyselyn (2021) mukaan 89 prosenttia lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kertoo saaneensa ryhmänohjaajalta ohjausta ja tukea. Lukioissa esiintyy koulutusmuodoista vähiten kiusaamista.

Myönteisen kehityksen ohella opiskelijoiden hyvinvointiin liittyy myös negatiivisia kehityskulkuja. Esimerkiksi lukiolaisten oppimistaitoihin liittyvät haasteet ovat kasvaneet, millä on osaltaan vaikutusta myös hyvinvointiin ja jaksamiseen. Oppimistaitoihin liittyvät haasteet liittyvät opetuksen seuraamiseen, oppimistehtävien tekemiseen, kokeisiin valmistautumiseen tai opiskelussa käytettävien laitteiden käyttöön. Toisaalta osalle opiskelijoista uudet oppimisympäristöt ja työtavat soveltuvat erittäin hyvin.

Lukiolaisten hyvinvoinnin ja jaksamisen kehityssuunnista on oltu huolissaan useiden vuosien ajan. Koronapandemian seurauksena opiskelijoiden kokema kuormitus on kasvanut, mihin liittyy lukiolaisten koulu-uupumusta, väsymystä, kyynisyyttä ja riittämättömyyden tunteita. Lukiolaisbarometrin (2022) mukaan lukiolaisen arvio omasta oppimisesta, opiskelunnuosta ja sosiaalista tilanteista on muuttunut entistä kriittisemmäksi. Lähes kaksi kolmesta lukiolaisesta kokee opiskelun henkisesti raskaana ja noin kolmasosa opiskelijoista kokee tarvitsevansa enemmän tukea opiskeluun. Lisäksi lukiolaisten kokemukset sosiaalisista tilanteista ovat kehittyneet huolestuttavaan suuntaan, sillä noin kolmasosa lukiolaisista kertoo kokevansa vaikeuksia ystävyysuhteiden solmimisessa. Oppimistulosten lisäksi

koronapandemialla on ollut suoria vaikutuksia opiskelijoiden koulutuksellisiin tavoitteisiin, opintojen etenemiseen ja jatko-opintoihin siirtymiseen.

Koulutuksen tasa-arvon toteutumisen kannalta huolestuttavaa on, että erityisesti ne opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia tai elämänhallinnan haasteita, eivät ole aina saaneet tarvitsemaansa tukea tilanteessa, jossa oppimisen ja ohjauksen tuen palveluiden tarve on tavanomaista suurempi. Koronapandemian pitkäaikaisvaikutukset voivat näkyä merkittävinä muutoksina nuorten näkemyksissä opintojen merkityksellisyydestä, kiinnittymisessä koulutukseen ja työelämään sekä yhteiskunnallisen luottamuksen rapautumisena. Lukio-koulutukselta edellytetään valmiutta huomioida opiskelijoiden tuen ja osallisuuden vahvistamisen tarpeet sekä tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

6 Lukiokoulutuksen laatutekijät

Laatustrategiassa määriteltyjä lukiokoulutuksen laatua kuvaavia laatutekijöitä ovat laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus. Laatutekijät liittyvät toiminnan rakenteisiin, prosesseihin tai tuloksiin ja niiden toteutumista voidaan arvioida kansallisella, paikallisella ja oppilaitoksen tasolla. Laatutekijöitä kuvataan paikallisesti asetettujen tavoitteiden kautta, jotka kuvaavat lukiokoulutuksen olennaisia ja tavoiteltavia ominaisuuksia sekä prosesseja tavoitteiden saavuttamiseksi. Laatutavoitteiden saavuttamisesta saadaan tietoa prosessikuvauksilla, itsearviointityökaluilla, -lomakkeilla tai -mittareilla tai vertaisarvioinnin avulla sekä osallistamalla ulkoisiin arviointeihin. Laatutekijöiden vaatimustaso määrittyy muun muassa lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden nojalla. Koulutuksen järjestäjä asettaa yksityiskohtaisempia tavoitteita oman toimintansa kehittämiseksi.

Lukiokoulutuksen laadun hallinta ja sen kehittäminen pohjautuvat erilaisiin toiminnan tasoja kuvaaviin tunnuslukuihin ja tilastoaineistoihin sekä ennakoititietoihin. Laadunhallinta näkyy lukion arjessa panostuksena yhteisölliseen ja osallistavaan laadun kehittämiseen.

6.1 Laadukas oppiminen

Oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa oppimisympäristöissä. Kelpoisten opettajien ja ohjaajien riittävä ja oikea-aikainen oppimisprosessin tuki ja opintojen ohjaus luovat perustan lukion yleisten ja oppiaineisiin liittyvien osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Laadukkaan oppimisen edellytys on ammattitaitoinen, hyvinvoiva ja tarvittavaa täydennyskoulutusta saava henkilöstö.

Korkeatasoinen opetus ja monipuoliset oppimisympäristöt edistävät opiskelumotivaatiota ja oppimista. Lukiokoulutuksessa käytetyt oppimisympäristöt ja oppimateriaalit tukevat yksilöllisiä ja yhteisöllisiä oppimisprosesseja, ja ovat laadukkaita ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisia. Toiminnassa huomioidaan laaja-alaisen osaamisalueiden tavoitteiden saavuttaminen lukio-opintojen aikana. Digitaaliset oppimisympäristöt ja -ratkaisut tukevat ja täydentävät nykyisin käytössä olevia oppimisen ja opiskelun tapoja. Lukiokoulutuksessa

kehitetään tietoisesti opetuksen ja oppimisen käytänteitä, jotka vahvistat opiskelijoiden kykyä toimia aktiivisesti digitaalisessa toimintaympäristössä. Digitaalisia palveluita hyödynnettäessä pedagogisen suunnittelutyön, kehittämisen ja johtamisen merkitys korostuvat. Digipedagogisessa kehittämisessä hyödynnetään uusinta tutkimustietoa. Lukio-koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia tarkastella ja kehittää monipuolisesti omia oppimisen taitojaan. Laadukkaan oppimisen kivijalkana ovat opiskelutaidot, eli kyky prosessoida opiskeltavaa ainesta syvällisesti ja käyttää kulloiseenkin tehtävään tai asiakokonaisuuteen sopivia ja oppimisen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisstrategioita.

Lukion arviointikäytänteet tukevat ja ohjaavat oppimista. Arvioinnissa hyödynnetään monipuolisia arviointimenetelmiä. Arvioinnin kokonaiskuvaus ja prosessit ovat selkeät. Digitaalisuutta hyödynnetään kattavasti oppimisprosessin tukena ja sen arvioinnissa. Opiskelijalla on erilaisia mahdollisuuksia ja tapoja osoittaa oppimistaan ja osaamistaan sekä saada palautetta opiskelustaan opintojakson aikana. Arvioinnilla saatu tieto auttaa myös opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti. Palautteen antamisen käytänteet ovat monipuoliset ja arvosanojen uusimisen periaatteet opiskelijoiden tiedossa. Lukiossa noudatetaan yhteisesti sovittuja arviointiperiaatteita, mikä edellyttää, että yhtenäisiä arviointiin liittyviä periaatteita ja käytänteitä on dokumentoitu, ja että niiden toteutumista seurataan. Ylioppilastutkinto on osa lukiokoulutuksen arviointikokonaisuutta.

Opiskelijalla on oikeus saada erityisopetusta ja muuta tukea oppimiseensa yksilöllisten tarpeidensa mukaan, jos hänellä on esimerkiksi kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi haasteita opinnoissaan. Opiskelijalle tarjotaan tukea oman ylioppilastutkintonsa suorittamisen suunnittelussa, digitaalisten työkalujen hallinnassa, tutkinnon kokeisiin valmistautumisessa sekä mahdollisten erityisjärjestelyjen hakemisessa. Oppimisen tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa ja säännöllisesti opintojen edetessä. Opiskelijan saaman tuen tulee olla riittävää ja oikea-aikaista. Oppimisen tuen vastuut ja toimintatavat ovat yhteisesti määritellyt ja dokumentoidut. Oppimisen tuen prosessit ovat kaikkien opiskelijoiden tiedossa. Vammaisille opiskelijoille tarkoitetut tukipalvelut järjestetään lainsäädännön mukaisesti.

Opiskelijan tulee saada lukio-opintojensa aikana ohjausta opiskelunsa ja valintojensa tueksi. Ohjausta toteuttaa lukiokoulutuksen koko henkilöstö. Digitaalisuuden mahdollistamia välineitä ja toimintatapoja käytetään opintojen ohjauksessa sekä opintojen edistymisen seurannassa.

Oppilaitoksessa laaditaan osana paikallista opetussuunnitelmaa ohjaussuunnitelma, jossa kuvataan ohjauksen tavoitteet, kokonaisuus, menettelyt ja vastuut. Ohjauksen avulla opiskelija oppii arvioimaan lukio-opintoja ja jatko-opiskelua koskevia valintojaan

tulevaisuuden osaamistarpeiden näkökulmasta. Oppilaitoksen ohjaussuunnitelma toimii ohjaustyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Ohjaussuunnitelma on osa koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa, jonka avulla varmistetaan laadukas ohjaus, yhteiset toimintatavat sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koulutuksen järjestäjä perehdyttää opetus- ja ohjaushenkilöstön ohjaussuunnitelmaan osana osaamisen johtamista.

Lukiokoulutuksen tulee tarjota mahdollisuudet yksilöllisiin opintoihin valintoihin. Yhteistyö muiden lukiokoulutuksen järjestäjien ja muiden oppilaitosten sekä korkeakoulujen kanssa tarjoaa opiskelijoille laajempia mahdollisuuksia opintojen henkilökohtaistamiseen. Opintojen henkilökohtaistamisen ja suunnittelun välineenä käytetään opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Opintosuunnitelma siltä opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin ja edelleen työelämään. Se laaditaan opintojen alussa ja sen laatimisen ja toteuttamisen tukena voidaan hyödyntää digitaalisia ratkaisuja. Digitaalisten ratkaisujen käyttäminen edesauttaa opintojen suorittamista myös eri oppilaitosten opintotarjonnasta. Opintosuunnitelman laatimisen ja päivittämisen prosessit ovat selkeät ja koko yhteisön tiedossa.

6.2 Hyvinvointi ja osallisuus

Opiskelijan hyvinvointi muodostaa perustan oppimiselle ja itsensä tavoitteelliselle kehittämiselle. Lukion toiminnassa vaikutukset yksilön ja yhteisön hyvinvointiin otetaan huomioon kaikessa suunnittelu- ja kehittämistyössä.

Lukiokoulutuksessa hyvinvointia vahvistetaan sekä yhteisöllisillä että yksilöllisillä prosesseilla. Opiskeluhuollon palvelut ja niiden toimivuus ovat tärkeä osa lukion hyvinvointityötä. Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa yhteisössä. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen lukion arjessa vähentää paikallaan oloa ja stressin kokemuksia sekä edistää oppimista.

Yhteisöllinen opiskeluhoito on ennalta ehkäisevää toimintaa, joka kuuluu kaikille oppilaitoksen toimijoille. Työtä johtaa rehtori. Oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmä vastaa yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sen toimintaan osallistetaan myös opiskelijat ja huoltajat. Opiskelijan hyvinvointia tukevat myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon palvelut, kuten opiskeluterveydenhuollon palvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut. Tuki voi kohdistua opiskelijan omaan oppimiseen, mielenterveyteen tai perhetilanteeseen liittyviin haasteisiin. Yksittäisen opiskelijan monialaista opiskeluhoitoa toteutetaan tapauskohtaisesti tilanteen ja tarpeen mukaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Opiskeluhoito toiminnasta, opiskelijan oikeuksista ja käytettävissä

olevista palveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta tulee antaa tietoa opiskelijoille ja huoltajille.

Opiskelijan hyvinvointia tukee opiskeluhuollon lisäksi oikea-aikainen ja opiskelijan tarpeisiin vastaava ohjaus ja oppimisen tuki. Oppilaitoksen opiskeluhuollon, ohjauksen ja oppimisen tuen prosessit ovat selkeät, yhteisöllisesti laaditut ja avoimesti dokumentoidut.

Osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistavat osaltaan yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Yksilön tasolla osallisuus ilmenee pääasiassa kokemuksena, joka syntyy, kun ihminen kokee kuuluvansa itselle merkitykselliseen ja tärkeään ryhmään tai yhteisöön. Yhteisössä osallisuus ilmenee muun muassa arvostuksena ja luottamuksena sekä mahdollisuuksina vaikuttaa. Osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot parantavat elämän laatua. Osallisuus luo perustaa opiskelijoiden kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaiseen toimintaan. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan eikä kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai syrjintää hyväksytä, vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan.

Lukion toiminta perustuu opiskelijälähtöisyyteen, ja se vahvistaa kaikkien opiskelijoiden aktiivisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Opiskelijoilla on mahdollisuus tehdä omia opintojaan ja opiskeluaan koskevia valintoja, mikä vahvistaa aktiivista toimijuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään aliedustettujen ryhmien osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollistamiseen ja tukemiseen. Oppilaitoksen toiminta on opiskelijälähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta, kehitystä ja oppimista. Opiskelijoilla on monipuolisia mahdollisuuksia vaikuttaa oppilaitoksen toimintaan ja päätöksentekoon sekä toimintatapojen kehittämiseen. Toimintatavat rohkaisevat opiskelijoita aktiiviseen toimintaan ja osallistumiseen. Vaikuttamisen tavat on laadittu yhteistyössä opiskelijoiden kanssa, ja ne on dokumentoitu. Vaikuttamismahdollisuuksista tiedotetaan aktiivisesti ja säännöllisesti. Myös opetuksessa hyödynnetään osallistumista ja yhteisöllisyyttä tukevia menetelmiä.

Henkilöstö luo edellytykset opiskelijakunnan toiminnalle ja tukee sen toimintaa. Opiskelijoita osallistetaan toimintakulttuurin kehittämiseen muun muassa rohkaisemalla antamaan palautetta toiminnasta ja esittämään näkemyksiä sen kehittämisestä. Opiskelijakunnan toiminta on kiinteä osa muuta lukioyhteisön toimintaa ja laadun kehittämistä.

Lukioyhteisö huolehtii myös henkilöstön monipuolisista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista sekä työnantajan työhyvinvointistrategian tai kehittämissuunnitelman mukaisesti henkilöstön hyvinvoinnista. Laadunhallintaan osallistumisen periaatteet ja laadun kehittämisen prosessit on dokumentoitu esimerkiksi osana oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmaa. Laatustrategiaa voidaan hyödyntää myös henkilöstön osaamisen kehittämisen suunnittelussa.

6.3 Kehittyvä toimintakulttuuri

Toimintakulttuurissa konkretisoituvat opetussuunnitelman eri alueet ja se sisältää oppilaitoksen toimintaan heijastuvia tiedostettuja ja tiedostamattomia tekijöitä. Lukion opetussuunnitelman perusteet korostavat kestävän hyvinvoinnin edistämistä ja osallisuutta sekä avoimuutta monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Toimintakulttuuri on siis käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä, ja se tulee näkyväksi lukioyhteisön kaikessa toiminnassa.

Lukiokoulutuksen ja oppilaitoksen toimintakulttuuri on kehittyvä ja uudistuva. Koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämänsä koulutuksen laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta kehittämisestä. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Lukiokoulutusta kehitetään yhteistyössä perusasteen ja toisten lukio- sekä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet sekä mahdolliset paikalliset painotukset on kuvattu, ja niiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Lukiokoulutuksen laadun kehittäminen perustuu ajantasaiseen ja luotettavaan tietoperustaan ja tiedolla johtamiseen. Tietojohtaminen sisältää tietojen ja sisältöjen hyödyntämisen kansallisista tietovarannoista ja koulutuksen järjestäjien omien tietojärjestelmien tuottaman sisällön systemaattisen hyödyntämisen. Tässä kehitystyössä huomioidaan myös laadullisia tekijöitä lukion laatua kuvattaessa. Digitaalisuutta hyödynnetään johtamisessa ja hallinnon käytänteissä oppilaitoksen omassa toiminnassa sekä yhteistyökumppaneiden kesken.

Verkostoituva ja yhteistyöhön perustuva lukiokoulutus edellyttää keskeisten sidosryhmien ja kumppanuuksien tunnistamista, yhteistyön tavoitteiden määrittämistä, yhteistyön organisoimista sekä toimintamallien ja vastuiden kuvaamista. Samoin lukioyhteisön sisäisen yhteistyön tulee olla tavoitteellista sekä dokumentoitua ja sillä tulee olla selkeät rakenteet. Yhteisössä kehitetään toimintatapoja vuorovaikutukselle oppilaitoksessa ja sidosryhmien kanssa. Yhteistyössä hyödynnetään monipuolisesti digitalisaation mahdollisuuksia. Jakamisen ja yhteisöllisyyden kulttuuri tukee parhaiden käytänteiden jakamista ja hyödyntämistä omassa toiminnassa. Opiskelijat osallistetaan osaksi yhteistyötä ja heitä ohjataan toimimaan verkostoituneessa maailmassa. Yhteistyön johtamisen vastuiden ja kehittämisen prosessit ovat määriteltyjä ja dokumentoituja.

Lukio on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Yksilöllistä ja yhteisöllistä oppimista vahvistavia käytänteitä kehitetään vuorovaikutuksessa ja suunnitelmallisesti. Oppivan yhteisön periaatteiden mukaisesti oppilaitoksessa hyödynnetään toimintaa kuvaavia tunnuslukuja ja palautteita osaaamisen ja toiminnan kehittämiseksi. Olemassa olevan tietoaineiston hyödyntämisen ja

palautteen keräämisen menetelmät ovat luotettavia, monipuolisia ja yhteismitallisia, ja ne on dokumentoitu. Itsearviointin menetelmiä käytetään yksilön, tiimien ja yhteisön toiminnan kehittämiseksi. Toiminnan arviointi on kehittävä, osallistavaa ja säännöllistä, ja sen tulokset käsitellään yhteisesti sovittujen toimintatapojen mukaisesti myös opiskelijoiden kanssa.

Lukiossa edistetään kieli-, katsomus- ja kulttuuritietoisien toimintakulttuurin tunnistamista ja tunnistamista. Siinä tehostetusti huomioidaan opiskelijoille tarjottavat monipuoliset kieliopinnot ja kansainvälinen yhteistyö. Näillä tuetaan samalla riittävän kielivarannon karttumista sekä monipuolista osaamista eri käytännön tilanteissa ja myöhemmin työelämässä.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii tiedolla johtamisen ja tietoperustaisen kehittämisen toimintakulttuurin edistämisestä organisaatiossa ja varmistaa henkilöstön tarvittavan osaamisen. Henkilöstön osaamisalueisiin kuuluvat myös digipedagoginen osaaminen sekä tietojärjestelmä-, hankinta-, tietoturva- ja tietosuojatietämys sekä lainsäädäntöosaaminen (mm. tiedonhallintalaki, tekijänoikeus). Henkilöstön yksilökohtaiset ja tiimikohtaiset osaamistarpeet tunnistetaan ja niihin vastataan kehittämissuunnitelmien avulla. Henkilöstön osaamisen kehittäminen on johdettua ja siinä hyödynnetään erilaisia menettelyjä ja organisoitumisen tapoja, jotka on dokumentoitu sekä oppilaitoksen että koulutuksen järjestäjän tasolla. Lukion toimintakulttuuri vahvistaa erityisesti verkostomaista oppimista ja osaamisen jakamista.

Lukion toimintakulttuuri vahvistaa myönteistä asennetta oppimiseen, mikä luo perustan elinikäiselle oppimiselle ja osaamisen jatkuvalla uudistamiselle. Lukioyhteisö uudistaa toimintakulttuuriaan tulevaisuusorientoituneesti niin, että lukiokoulutuksen tuottama osaaminen, tiedot ja taidot vastaavat tulevaisuuden osaamistarpeisiin.

Osaamisen ja laatukulttuurin johtaminen on tavoitteellista, sen vastuut on määritelty ja siinä hyödynnetään yhteistyötä ja digitaalisuutta tarkoituksenmukaisella tavalla.

6.4 Saavutettava lukiokoulutus

Koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa vahvistetaan lukiokoulutuksen saavutettavuuden laaja-alaisella tarkastelulla. Tavoitteena on, että jokaisella nuorella ja aikuisella on yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti toisen asteen yleissivistävää koulutusta sekä kehittää itseään sosioekonomisten tai muiden tekijöiden sitä estämättä. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus voi osaltaan vahvistaa lukiokoulutuksen saavutettavuutta.

Digitalisaatio parantaa lukiokoulutuksen kielellistä ja alueellista saatavuutta. Eri lukioiden ja koulutuksen järjestäjien välisellä yhteistyöllä voidaan kattaa niitä opetuksen tarjontaan liittyviä puutteita, joita opetuksen järjestäjä havaitsee toiminnassaan. Digitalisaation avulla voidaan monipuolistaa myös korkeakoulujen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Lukiokoulutuksen prosessit ja käytänteet vahvistavat koulutuksen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kaikkien lukioissa toimivien osalta. Erityisesti huomiota kiinnitetään aliedustettujen ja vähemmistöryhmien, esimerkiksi vammaisten, osallisuuden vahvistamiseen ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Lukion toiminta vahvistaa kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria sekä madaltaa sosioekonomisen taustan vaikutusta lukiokoulutukseen hakeutumiseen ja lukio-opintoihin kiinnittymiseen. Lukiokoulutus poistaa tavoitteellisesti esteitä, jotka liittyvät koulutuksen fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen, kielelliseen tai alueelliseen saavutettavuuteen.

Koulutuksen järjestäjien yhteistyö ja digitaalisuuden hyödyntäminen vastaavat lukiokoulutuksen alueellisen saatavuuden haasteisiin.

7 Laatustrategian toteuttamisesta

Lukiokoulutuksen laatustrategian tavoitteena on tukea lukiokoulutuksen järjestäjiä kehittämään ja ottamaan käyttöön toimivia laadunhallintamenettelyjä koulutuksen laadun varmistamiseen ja toiminnan jatkuvaan parantamiseen. Strategian tarkoitus on edistää myös laadunhallinnan kansallisen kokonaisuuden jäsentymistä sekä selkeyttää eri toimijoiden tehtäviä ja työnjakoa.

Lukiokoulutuksen laatustrategia muodostaa kokonaisuuden, jolla johdetaan ja toteutetaan lukiokoulutuksen laadunhallintaa kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti kohti vuotta 2030. Laadunhallinnan strategiset linjaukset pohjautuvat lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa koskevaan lainsäädäntöön, lukion opetussuunnitelman perusteisiin ja muihin keskeisiin koulutuspoliittisiin linjauksiin sekä toimintaympäristössä tapahtuviin merkittäviin muutoksiin.

Laadunhallinnalla varmistetaan lukiokoulutukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen eri lukiokoulutuksen toimijatasoilla ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Laadunhallinnan periaatteet ja menettelytavat ovat kokonaisvaltaisia ja systemaattisia kaikilla lukiokoulutuksen järjestäjien toimijatasoilla. Laadunhallinta on keskeinen johtamisen, ohjauksen ja kehittämisen väline lukiokoulutuksen laajassa toimintakokonaisuudessa. Laadunhallinta ja kehittäminen ovat olennainen osa jokaisen lukiokoulutuksen parissa toimivan työtä. Samalla se tukee, kannustaa ja innostaa toimijoita laadun jatkuvaan parantamiseen.

Laatustrategian kansallisten linjausten pohjalta lukiokoulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset määrittävät yhdessä henkilöstön, opiskelijoiden ja sidosryhmien kanssa omat koulutuksen laatua koskevat tavoitteet sekä laadunhallinnan periaatteet ja kokonaisuuden. Paikallisessa laatutyössä tuodaan esiin paikalliset vahvuudet ja kehittämiskohteet. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset kehittävät aktiivisesti omaa laadunhallintaansa. Järjestäjät valitsevat toimintaympäristöönsä ja kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopivat laadunhallinnan toimintamallit ja menettelytavat sekä varmistavat niiden mukaisen toiminnan, seurannan, arvioinnin ja jatkokehittämisen. Yhteisesti luodun ja yhtenäisen laatukulttuurin avulla voidaan edistää lukiokoulutuksen tehokkuutta, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta nopeasti muuttuvissa ja monitahoisissa toimintaympäristöissä. Laadunhallinta on osa johtamiseen, opetukseen ja muuhun toimintaan liittyvää kehittämistä.

Lukiokoulutuksen laadunhallinnan visiota toteutetaan neljän laatutekijän avulla: 1) laadukas oppiminen, 2) hyvinvointi ja osallisuus, 3) kehittyvä toimintakulttuuri ja 4) lukio-koulutuksen saavutettavuus. Laatutekijät liittyvät toiminnan rakenteisiin, prosesseihin tai tuloksiin, ja niiden toteutumista voidaan arvioida kansallisella, paikallisella ja oppilaitoksen tasolla. Koulutuksen järjestäjä tarkentaa laatutekijöitä paikallisesti konkreettisten ja todennettavissa olevien määrällisten ja laadullisten laatutavoitteiden avulla. Laatutavoitteiden avulla koulutuksen järjestäjä määrittää arviointiperusteet, joita vasten laadun arviointia toteutetaan. Itsearviointi on hyvä ja yleisesti käytetty menetelmä arvioida suunnitelmallisesti ja jatkuvasti oman toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Itsearvioinnissa voidaan haluttaessa hyödyntää erilaisia valmiita viitekehyksiä, kuten esimerkiksi EFQM- tai CAF-mallia. Valmiiden mallien käytön etuna on mahdollisuus vertailla paremmin oman koulutusorganisaation toimintaa tai tuloksia muiden organisaatioiden kanssa. Valmiita malleja voi muokata tai yhdistellä omien tarpeiden pohjalta. Myös vertaisarvioinnilla voidaan tukea laadunhallintaa ja toiminnan kehittämistä.

Laadunhallintaa ei tule nähdä lukion opetuksesta ja muusta toiminnasta erillisenä oheistoimintana, vaan se kytketään kiinteäksi osaksi lukiokoulutuksen johtamista, lukiossa tehtävää työtä sekä koulutuksen arvioinnin ja kehittämisen kokonaisuutta. Näin laadunhallinta palvelee luontevasti ja aidosti kehittämistä, eikä tuo mukanaan ylimääräisiä ja kuormittaviksi mielletäviä lisätehtäviä hallinnolle tai opetushenkilöstölle.

Laatustrategia viedään käytäntöön kansallisten, alueellisten ja paikallisten kehittämistoimien avulla. Lukiokoulutuksen järjestäjiä kannustetaan tekemään verkostomaista, jatkuvaa yhteistyötä laadunhallinnassa ja sen kehittämisessä. Laatuyhteistyötä voi olla tarkoituksenmukaista tehdä yhdessä myös keskeisten yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien kanssa. Myös opiskelijoilla on aktiivinen rooli laadun kehittämisessä. Tärkeää on, että lukio-koulutuksen toimijat viestivät laatua ja laadunhallintaa koskevista tavoitteista ja linjauksista avoimesti eri tahoille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus tukevat kehittämistoimintaa suuntaamalla valtionavustuksia lukiokoulutuksen järjestäjille, ohjaamalla kehittämistyötä sekä edistämällä hyvien käytäntöjen ja toimintamallien levittämistä ja laadunhallintaosaamista. Laatustrategian toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan toimeenpanon aikana, ja sen perusteella tehdään tarvittavia muutoksia tai tarkennuksia strategiaan linjauksiin ja kehittämistoimiin.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus laatii ehdotuksen opetus- ja kulttuuriministeriölle siitä, miten ja millä aikasyklillä lukiokoulutuksen järjestäjien laadunhallintajärjestelmien kansalliset arvioinnit toteutetaan strategiakaudella.

LIITE

Laadunhallinta

Lukion laadunhallinnan perusta on lukiolainsäädännössä ja opetussuunnitelman perusteissa. Niissä on säädetty tai määrätty muun muassa koulutuksen tarkoituksesta, järjestämisestä, opetuksesta, opiskelijaksi hakeutumisesta ja ottamisesta, opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista, oppimäärän suorittamisesta, arvioinnista, turvallisesta oppimisympäristöstä, laadunhallinnasta, henkilöstöstä, opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä.

Koulutuksen laadunhallintaa voidaan tehdä kuvauksena koulutuksen ja opetuksen sekä niihin liittyvien toimintojen olennaisista ominaisuuksista. Laatutavoitteiden määrittelyyn sisältyy tiettyjen tavoitetasojen tai laatuvaatimusten sekä niihin liittyvien prosessien määrittäminen. Kansallisina standardeina voivat toimia lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden selkeät määrittelyt, joilla on yleinen hyväksyttävyyys ja yksimielisyys. Kansallisella tasolla näitä yksityiskohtaisempien tavoitteiden tai kriteerien asettaminen ei ole tarkoitusemukaista. Paikallisilla opetuksen järjestämisedellytyksillä (esimerkiksi lukion koko, yhdistetyt perus- ja lukioasteen koulut, järjestäjien omistusmuoto) ja toiminnan ominaispiirteillä (esimerkiksi erityisen tehtävän saaneet lukiot, lukioiden painotukset) on vaikutusta laatukriteereiden ja niiden painopisteiden määrittämiseen.

Koulutuksen järjestäjillä on toimivalta soveltaa lainsäädäntöä, päättää opetuksellisista painotuksista ja koulutuksen resursoinnista. Laadun hallinnan ja kehittämisen välineenä voidaan käyttää sekä laadullisia että määrällisiä toimintaa kuvaavia kriteereitä. Lukiokoulutuksen paikallisesti laadittavien laatukriteereiden tavoitteena on palvella koulutuksen ja siihen sisältyvän toiminnan paikallista kehittämistä. Näin voidaan ottaa parhaiten huomioon paikallisiin prosesseihin liittyviä tekijöitä koulutuksen järjestäjälle tarkoituksenmukaisilla tavoilla.

Esimerkkejä

Koulutuksen järjestäjä määrittää omat seurattavat laatutekijät ja indikaattorit. Laatutekijät voidaan nähdä eräänlaisina laatukriteereinä ja niiden tarkasteluun voidaan koota sekä laadullisia että määrällisiä kuvauksia alla mainituista osa-alueista.

Koulutuksen järjestäjä rastittaa kohdat niiden valmiusasteen mukaan seuraavaa asteikkoa käyttäen:

Laatutekijä	Puuttuva taso	Alkava taso	Kehittyvä taso	Edistynyt taso	Huomioita
-------------	---------------	-------------	----------------	----------------	-----------

Taustatietoja

- opiskelijamäärien ja ylioppilasmäärien kehitys (aloittavat opiskelijat, lukuaineiden keskiarvo-/pisteraja lukioon pääsemiseksi, opinnot päättävät opiskelijat)
- henkilöstön rakenne (rehtori(t), kielten opettajat, luonnontieteiden ja matematiikan opettajat, taito- ja taideaineiden opettajat, reaaliaineiden opettajat, tuntiopettajat ja muut opettajat)
- henkilöstön kelpoisuus
- lukion tiimit ja niiden vastuuvetäjät
- taloudelliset indikaattorit
- opiskelijoiden sijoittuminen koulutuksen jälkeen
- opintojen keskeyttäminen ja läpäisy
- ylioppilastutkinnot ja -kokeet (osallistujamäärät, ainevalinnat, koetulokset, uusijoiden määrä)
- Ylioppilastutkintolautakunnan tilastotiedot
- kansainvälisyys (kansainväliset projektit ja yhteistyö, opiskelijoiden kotikansainvälisyys, kansainvälinen vaihto ja henkilökunnan kansainvälinen vaihto)

Laadukas oppiminen

- henkilöstön kelpoisuudet, ammatillinen osaaminen ja osallistuminen täydennyskoulutukseen
- oppimisympäristökuvaukset (LUMA-, reaali-, taito- ja taideaineet, kielet sekä muut) ja eri oppiaineiden väliset yhteistyösuunnitelmat
- arviointi
- ylioppilastutkinnon järjestäminen (ml. erityisjärjestelyt) ja opiskelijoiden mahdollisuus niihin valmistautumiseen
- digitaalisten työkalujen tuki
- opintojen henkilökohtaistamisen, ohjauksen ja erityisen tuen järjestäminen
- yhteistyökumppanit ja verkostot (muut koulutuksen järjestäjät ml. korkeakoulut, LUKE-verkosto, lähiyhteisöt, järjestöt, jne.)
- työ- ja opetussuunnitelmien laatiminen ja päivittäminen
- lukiodiplomit
- suullisen kielitaidon koe
- puheviestintätaitojen päättökoe

Hyvinvointi ja osallisuus

- kouluterveyskysely
- lukiolaisbarometri
- koulun juhlat ja tapahtumat
- opiskelijakunnan toiminta

- henkilöstön hyvinvointi (kehityskeskustelut, tyky-päivät, jne.)
- huoltajien huomioiminen
- yhteisöllisyyden parantaminen
- palautejärjestelmät
- kestävän kehityksen periaatteet

Kehittyvä toimintakulttuuri

- toimintakulttuurin periaatteiden kuvaus
- paikallisten olosuhteiden ja painotusten huomioiminen oppiaineryhmittäin (museot, kirjastot, työelämä, jne.)
- verkostot ja yhteistyökumppanit (muut koulutuksen järjestäjät ml. korkea-koulut, LUKE-verkosto, lähiyhteisöt, järjestöt, jne.)
- kansainvälinen yhteistyö
- toiminnasta kertovien tunnuslukujen määrittely ja dokumentointi
- osaamisen johtamisen ja jakamisen suunnittelu ja tulevaisuuden osaamistarpeiden ennustaminen
- kehittämistoiminta ja hankkeet

Saavutettava lukiokoulutus

- opiskelijoiden ja valmistuvien ylioppilaiden määrä (trendikuvaus)
- opiskelijapaikkamäärä
- alin keskiarvoraja lukioon pääsemiseksi
- yhteistyö toisten lukioiden kanssa
- digitaaliset ratkaisut opetuksen järjestämiseksi ja saavutettavuuden parantamiseksi
- ratkaisut kielellisten vähemmistöjen koulutusmahdollisuuksien edistämiseksi
- esteetön lukiokoulutus, koulumatkat
- sosiaalisen saavutettavuuden kehittäminen (ulkopuolisuuden, kiusaamisen, väkivallan, rasismien ja syrjinnän ehkäisy)

Digitaalinen toimintaympäristö

- digitaalinen strategia
- johtamisen väline
- hallinnon järjestelmät ja opiskelijatiedot
- digitaaliset opetus- ja opiskelukäytössä olevat laitteet
- tietoverkot
- oppimisympäristöt/oppimisalustat
- sovellukset
- oppimateriaalit
- tekijänoikeudet ja lisensointisäännöt

- yhteistyökumppanien kanssa tehtävän toiminnan kuvaus
- opintojen tuki ja henkilökohtaistaminen
- ohjausjärjestelmä
- digitaalisen ylioppilastutkinnon koejärjestelmä
- tilastotiedot (mm. Koski)
- koulutus, täydennyskoulutus ja tukijärjestelmät
 - opiskelijoiden osaaminen
 - henkilöstön täydennyskoulutus
 - johdon täydennyskoulutus
 - tietojärjestelmäosaaminen
 - digitutorjärjestelmä tms. vertaistuki
 - tietotekninen tuki
 - opiskelijoiden digitaalisen tuen muodot ja määrä
 - muuta

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-809-0 PDF